

Прокіп Соколянський у пам'яті острожан

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника Острога

П'ятдесят років тому (22 квітня 1971 р.) Острог прощався зі своїм істориком – освітянином і краєзнавцем – **Прокопом Соколянським** (21 лютого 1913 р., село Дмухайлівка Катеринославської губернії (пізніше – Майданинського району Дніпропетровської області) – 20 квітня 1971 р., Острог). Двадцять п'ять років його просвітницької праці були пов'язані з нашим містом. А вперше в нашій краї випускник Новомосковського педагогічного технікуму й історичного факультету Одеського державного університету прибув влітку 1940 р., одержавши скерування на роботу викладачем історії в Державну педагогічну школу, де одночасно став помітником директора по заочній частині. Потім були і жахи евакуації та життя під нацистською окупацією на Лівобережжі, і допомога партизанам, і фронтові дороги гвардії рядового з важким пораненням осколком у груди.

З 5 квітня 1946 р. Прокіп Соколянський – викладач історії в Острозькому педучилищі. Після закриття цього навчального закладу і переведення його студентів у Дубно і Костопіль Прокіп Андрійович залишився в Острозі і в тих же стінах – уже школи-інтернату, де він викладав до останніх днів свого життя.

У 1962 – 1964 рр. Прокіп Соколянський працював директором Острозького краєзнавчого музею, і це були плідні роки в історії нашого закладу. Як свідчать сучасники, саме Прокіп Соколянський у роки свого керівництва музеєм був серед головних організаторів спорудження пам'ятника Т. Шевченку в Острозі, куди була перенесена земля з могили над Дніпром (жовтень 1963 р.), визначив це дороге для острожан місце.

У березні 1964 р. Прокіп Соколянський був доповідником на урочистостях в Острозькому будинку культури з відзначення 400-річчя початку точно датуваної друкарської діяльності **Івана Федорівича**. А 4 січня 1965 р. в листі до **Миколи Ковальського** Прокіп Андрійович писав: «Хорошими 28 грудня (а вмер в лікарні

о 16.00 24.XII) [1964 р.] **Йосифа Владиславовича Новицького**. Доживав так як догорує в сутінках свічка. Суцільно було дивитись... В останні дні Й. В. був (як і всі видатні люди) всіма «покинут і забыт» [...]

Показали за народними звичаями, хоч дехто з нашого місцевого начальства трохи фиркали, що, мовляв, ідеологія... невідомі відна, але я сказав, що про ідеологію давайте будемо мовчати, а діда поховали як почесного громадянина Острога».

Прокопу Андрійовичу по смерті пощастило з біографіями. Фундаментальний нарис про нього у книзі «Острозькі просвітники XVI – XX ст.» залишив випускник Острозького педучилища **Микола Ковальський** – визначний український історик-джерелознавець (лист про похорони краєзнавця і музейного директора **Йосифа Новицького** вперше опублікований у цьому дослідженні). Газетні нариси Прокопу Соколянському присвятили свого часу лікар і літератор **Іван Масвський** та журналіст і краєзнавець **Олександр Гладуценко**, а поетичний цикл «Осколок біля серця» – поет **Олесь Ундір**. Наведено кілька свідчень сучасників.

«Добре пам'ятаю, як Прокіп Андрійович розповідав мені про цю картину (мається на увазі копія роботи художника **В. Волкова** про відвідини імператора **Петром I** в'язаниці, де перебував наказний гетьман України **Павло Полуботок**; ця копія висіла у будинку П.

А. Соколянського на помітному місці). **Павло Полуботок**, останній представник **Мазепино** школи, борючись за рештки автономії Гетьманщини й України. За це його ув'язнили і замували в кайдани у сирому казематі. Цар **Петро**, щоб показати свою великодушність, помилував тямко хворого **бранця**. Полуботок відмовився від царської ласки, сказавши: «Один Бог нас розсудить». Справді, незадоволено після смерті гетьмана помер і диктатор Російської імперії. Соколянський загалом усміхався, натякаючи цим самим на завжди фальшиву опіку старшого брата над поневоленими народами» (**І. Масвський**).

«Взагалі Прокіп Андрійович надзвичайно цікавився історією козацтва та історією України в цілому. Не випадково в умовах планування тоталітарного режиму, коли книжки **М. Грушевського** були під суворою забороною, в особистій бібліотеці П. А. Соколянського був багатотомник «Історії України-Руси» цього ж видатного історика і популярна брошура про лист запорозьких козаків до турецького султана» (**М. Ковальський**).

«Коли ми з однокласниками прийшли в музей, то нас зустріла досить весела людина, з добрим очима та характерною зачіскою «іжачком». Він провів нам екскурсію, і саме від нього вперше почули текст листа козаків турецькому султану. Сама копія листа висіла в експозиції, зроблена досить майстерно «під старовину», від руки **Талановича**» (**О. Гладуценко**).

«У клас зайшов чоловік. Сивуватий чубчик – «іжачок» і усмішка добра-добра. Від неї немалоде вже лице промінилось, сяяло ласкою. І голос сяди пасував: густиий, але м'який добродушний бас. А чоло – у зморшках. Мабуть, так мав «вітер в обличчя...» На зріст – невисокий, збитий міною. Потім він ходив між рядами наших парт, говорячи не збиваючись і не повторюючись. В руках – завжди на своїх уроках – мав клаттик паперу з планом викладу теми. То був Прокіп Андрійович Соколянський. Військовою виправку він зберігав до останніх своїх днів. Труну з його тілом я ніс на своєму плечі разом з іншими його учнями-випускниками» (**В. Віхованець**). ■